Mer makt til folk og lokalsamfunn

Senterpartiets lokalpolitiske plattform del II

Høringsutkast med svarfrist 1. desember 2026

Folkestyret skal bygges nedenfra

Det norske folkestyret er fundamentet som sikrer levende lokalsamfunn i hele landet. Senterpartiet mener at beslutninger skal tas så nær dem de gjelder som mulig. Mennesker må ha reell innflytelse over utviklingen av sine lokalsamfunn, og avstanden mellom innbyggere og beslutningstakere må være kortest mulig. Folkestyret er på sitt beste når mennesker kjenner på reell medbestemmelse.

Over tid har det vært flere eksempler på saker hvor folk opplever avmakt og viktige beslutninger tas fjernt fra de som skal leve med konsekvensene. Samtidig endres samfunnet vårt i et hurtig tempo med økende digitalisering, demografiendringer og økt fokus på beredskap. Samfunnsutviklingen må derfor ha en trygg forankring i folkestyre og lokaldemokratiet.

Senterpartiets lokalpolitiske plattform skal fremme politikk og løsninger som sikrer folkestyre og lokalsamfunn i hele Norge. Endringer i oppgavefordeling, strukturer og eksisterende regelverk vil inngå i innsatsen for å oppnå et sterkere folkestyre.

I plattformen foreslås det derfor en ny nærhetsreform/desentraliseringsreform. En reform som vil berøre alle deler av offentlig virksomhet med mål om å *forenkle* regelverk, *forbedre* oppgavefordelingen og *forsterke* lokaldemokratiet.

Prosjektgruppa inviterer hele partiorganisasjonen til å komme med innspill og synspunkter til dette høringsnotatet. Dette er en anledning for å komme med nye ideer til prosjektgruppa eller tilbakemeldinger på det som foreligger.

Bruk høringsperioden godt!

På vegne av prosjektgruppa,

Bengt Fasteraune, leder og stortingsrepresentant

1. Mindre statlig byråkrati og overstyring

Kommuner og fylkeskommuner må ha mer reell politisk styring over sine tjenester og ansvarsområder for å sikre lokaldemokratiet. Dette vil kreve flere viktige grep.

Oppgavene til Statsforvalteren må avgrenses til det som naturlig hører til rollen som forvalter på vegne av staten. Det må settes i gang en gjennomgang av hvilke oppgaver direktoratene har og hva som kan kuttes på eller overføres til kommuner eller fylkeskommuner. Det må ryddes i ulike verneområder og planverk for å sikre mer lokal forvaltning. Her trengs det en samordning og forenkling og det må sikres at også kommuner som har verneverdig natur skal kunne ha rom for utviklingstiltak uten at det ene eller det andre lovverket slår i hel alle initiativ.

Både Storting, Regjering, regional stat og direktorat har gode intensjoner når de vedtar ulike tiltak og kommer med styringssignal og nye lover. Men omfanget av dette blir for stort og det følger nesten aldri med nok økonomiske midler som dekker merkostnadene for kommuner og fylkeskommuner. Det skaper også et behov for mer byråkrati både i kommunesektoren og på statlig nivå for å følge opp. Det må tydelig presiseres at veiledere er veiledere, og ikke skjult lovgivning.

Ved å dempe statlig detaljstyring, vil også behovet for byråkrati minske. Da vil det frigjøre arbeidskraft til andre og viktigere oppgaver vi trenger å løse, både innenfor offentlig og privat sektor.

Kommunene har rollen som landets primære arealmyndighet. Samtidig må de håndtere et økende press fra nasjonale myndigheter og internasjonale forpliktelser om å stanse tap av naturmangfold, kutte klimagassutslipp og ivareta jordvern. Vi har også et økende behov for kraftproduksjon. Samtidig må vi sikre en nettinfrastruktur som ivaretar samfunnskritiske funksjoner, forsvar og totalberedskap. Kraftnettet er avgjørende for å sikre eksisterende arbeidsplasser, skape lokal verdiskaping og legge til rette for elektrifisering av transport. Da må det kommunale selvstyret, lokal forankring og reell medvirkning sikres når ulike vektinger av hensyn skal tas.

Senterpartiet vil:

- Sette igang en full oppgavegjennomgang hos de 73 direktoratene med mål om å flytte flere oppgaver til kommuner eller fylkeskommuner
- Innføre et forbud mot ufinansierte statlige pålegg med mål om å hindre nye lover, forskrifter, normer eller rettigheter som ikke er fullfinansiert
- Innføre «en regel inn, to regler ut» for nye pålegg fra staten og sette en utløpsdato på fem år for slike pålegg
- Erstatte bemanningsnorm med kvalitetskrav hvor fokuset heller skal være på tjenesten og ikke på antall ansatte eller kvalifikasjoner
- Statlige innsigelser skal avgrenses til strengt definerte nasjonale eller vesentlige regionale interesser
- Gjøre kommunalt selvstyre bindende
- Også vektlegge tjenestebefolkning i inntektssystemet for kommunene for å bedre ivareta turist- og hyttekommuner

2. Forsterket fylkeskommune med flere oppgaver

Fylkeskommunens legitimitet vil på sikt avhenge av at den har oppgaver som er store nok til å kreve regionale løsninger, men samtidig nære nok til å være gjenstand for folkevalgt styring. Dersom fylkeskommunen først og fremst framstår som et forvaltningsledd for oppgaver staten allerede har definert, risikerer vi et gradvis svekket regionalt folkestyre.

Vi bør ha en ambisjon om å flytte flere oppgaver fra staten og enkelte oppgaver fra kommunene til fylkeskommunen der dette kan gi bedre tjenester, sterkere fagmiljøer og et mer helhetlig ansvar.

Flere tjenesteområder står overfor økende krav til kompetanse, beredskap og spesialisering. Dette utfordrer særlig små og mellomstore kommuner.

Generalistkommuneprinsippet skal ligge fast, men det bør vurderes om enkelte oppgaver organiseres bedre på regionalt nivå. Poenget er ikke å styrke fylkeskommunen for fylkeskommunens egen skyld. Målet er bedre tjenester for innbyggerne, sterkere lokaldemokrati og mer folkevalgt styring. Oppgaveflytting og mer tillitsbasert styring.

Når oppgaver vokser ut over det mange kommuner har forutsetninger for å håndtere alene, bør alternativet være å flytte ansvar til et demokratisk regionalt nivå, ikke til statlige direktorater, foretak eller interkommunale selskaper med svak demokratisk forankring. Et eksempel på en sammensatt utfordring mange kommuner står overfor, er et økende utenforskap i befolkningen. Årsakene er mange, og konsekvensene er store og kostbare både for den enkelte og samfunnet for øvrig. Å dreie flere ressurser over fra brannslukking til forebygging er en viktig del av løsningen, og her er fylkeskommunen er viktig aktør for kompetanseheving, koordinering av tiltak på tvers av geografi, sektorer og forvaltningsnivå.

Vi må ta tilbake mer folkevalgt styring over energi og nett og hvordan vi fordeler ressursene for å oppnå en best mulig samfunnsutvikling. Derfor skal fylkeskommunen ta et overordnet ansvar for å kartlegge behov og muligheter for kraftproduksjon, behov for å utvikle nettinfrastruktur, koordinere ulike initiativ og behov for både produksjon og bruk av energi og samordne kunnskap slik at kommunene kan stå sterkere i møte med ulike utbyggere og initiativ som krever både energi og nett.

Fylkeskommunen skal ikke bare være en samfunnsutvikler innenfor dagens rammer, men også være et aktuelt nivå for nye oppgaver i framtiden. Dette er avgjørende for å sikre en mangfoldig kommunestruktur og et sterkt regionalt folkestyre.

Senterpartiet vil:

- Flytte alle oppgaver som ikke omhandler tilsyn, kontroll og klage fra statsforvalter til fylkeskommune
- Legge til rette for at flere oppgaver flyttes fra statlig byråkrati til regionale folkevalgte
- Styrke fylkeskommunens samfunnsutviklerrolle gjennom flere oppgaver og koordinerende ansvar
- Legge til rette for at oppgaver som løses i interkommunale selskaper flyttes til fylkeskommunen for å sikre økt demokratisk styring og bedre tjenester
- Sette fylkeskommunen i sentrum av en satsing på innenforskap og folkehelse for å få flere inn i arbeid og utdanning.

Disse oppgavene er aktuelle for flytting til fylkeskommunen:

a) Renovasjon
b) Ambulanse- og andre prehospitale tjenester
c) IKT- og digitalisering
d) Brann og redningsberedskap
e) Barnevern
f) Energi og nett

3. Kommunene er grunnmuren i totalberedskapen

Totalberedskapsmeldingen sier at «kommunene er et fundament og en viktig tverrfaglig samordningsarena i den nasjonale beredskapen».

Når en krise rammer, er det lokalt konsekvensene først merkes. Kommunene har ansvar for helse og omsorg, brann og redning, vann og avløp og en rekke andre tjenester som må fungere også når samfunnet er under press. Kommunene kjenner også innbyggerne, næringslivet, frivilligheten og ressursene som finnes lokalt.

Kommunenes rolle i totalforsvaret må likevel bli tydeligere.

Et viktig prinsipp skal være at ansvar må følges av myndighet og ressurser. Dersom staten stiller nye krav til kommunenes beredskap, skal kommunene også få økonomi og kapasitet til å løse oppgavene. Det gjelder enten vi snakker om reservekraft, nødkommunikasjon, lagerhold, tilfluktsrom eller nødvendig beredskapskompetanse. Staten bør også bidra økonomisk når kommunene blir pålagt større investeringer i beredskap.

Rundt omkring i norske kommuner finnes det store ressurser i landbruket, hos entreprenører, transportører, energiselskaper, frivillige organisasjoner og annet lokalt næringsliv. Det kan være gravemaskiner, lastebiler, busser, båter, aggregater, verksteder, lagerbygg, drivstoff og mennesker med viktig kompetanse. Disse ressursene kan spille en avgjørende rolle i beredskapen.

Kommunale beredskapsråd er en viktig arena for samordning og koordinering av disse ressursene. I de kommunale beredskapsrådene kan kommunen, nødetatene, Sivilforsvaret, frivilligheten, næringslivet og Forsvaret der det er relevant, møtes jevnlig, planlegge sammen og øve på konkrete hendelser.

Norge har sterke frivillige beredskapsorganisasjoner med både mennesker, materiell og lokalkunnskap. Vi må ha oversikt over hvilken kapasitet de faktisk kan stille med lokalt, samtidig som organisasjonene må ha økonomiske rammevilkår som gjør det mulig å opprettholde beredskapen. Dette må være avklart før krisen kommer.

Senterpartiet vil:

- Tydeliggjøre kommunenes ansvar, myndighet og rolle i totalforsvaret, også ved krise og krig.
- Sikre at nye statlige beredskapskrav følges av penger og ressurser til å gjennomføre dem.
- Gi kommunene en tydeligere rolle i å kartlegge mennesker, materiell og andre ressurser som finnes lokalt, og hvordan disse kan mobiliseres.
- Bruke kommunale beredskapsråd aktivt til samarbeid, planlegging og øvelser mellom offentlige myndigheter, frivilligheten og næringslivet.
- Styrke de frivillige beredskapsorganisasjonenes rammevilkår og sikre bedre oversikt over hvilken kapasitet som faktisk er tilgjengelig.
- Utrede hvordan Norges mer enn 450 000 fritidsbygg kan inngå i beredskaps-, evakuerings- og innkvarteringsplanleggingen.
- Styrke den lokale forsyningsberedskapen for blant annet vann, mat, energi, drivstoff og kommunikasjon.
- Sikre nødvendig nasjonal og lokal kontroll over kritisk infrastruktur og transportressurser.
- Stille tydelige nasjonale krav til beredskap, men samtidig gi kommunene frihet til å finne løsninger som passer lokale forhold.